

מה קרה לקו בר-לב?

שמעדה מאחורי זה? התנגולת או הביצה? למעשה עמדו זו מול זו שתי תיאוריות — הקו הסטאטי והקו הדינמי.

בר-לב ורומל

לא היה בצבא ויכוח על כך שצה"ל צריך להחזיק בקו התעלה. זאת היתה הנחייה מדינית מטעם הממ"ש, וצה"ל פעל על פיה. השאלה היתה: איך להחזיק בתעלה? התשובה של חסידי קו בר-לב היתה ברורה, והיא התגשמה בשטח. צריכים לקיים הגנה סטאטית חזקה על קו המים עצמו. קו זה יעצור התקפה מצרית, וימנע מאחוז מצרי בגדה המזרחית. מאחוריו, במרחק סביר, יעמדו כוחות-השריון, מוכנים למכת-נגד. בעלי האסכולה השנייה התנגדו לקו סטאטי. הם טענו שהגנה סטאטית נוגדת את כל רוחו של צה"ל. הם סברו שהקו לא יפתור שום בעיות, אלא רק ייצור בעיות חדשות.

הצעתם היתה להחזיק ליד התעלה רק מסך דקיק ונייד של יחידות שריון, שלא יהוו מטרה נוחה להפגזות ולהתקפות. מאחורי מסך זה, בעומק, היה צריך להתמקם הכוח העיקרי של החי"ר, מחוץ לטווח הראייה והירי היעיל של התותחים המצריים.

התפיסה הראשונה נדחה, איסוף, בחגנה צמודה ומיידית על קו המים. התפיסה השנייה לא התכוונה להגן על קויהמים, אלא על עומק סיני. התפיסה הראשונה נועדה למנוע צליחה. התפיסה השנייה לא באה למנוע צליחה גרושה, אלא ביקשה לחסל את כוחות-הצליחה בקרב שיויבשין במידבר סיני.

הטענה המרכזית של חסידי קו בר-לב לא היתה צבאית-מיקצועית בלבד, אלא גם צבאית-פוליטית. היא היתה כך:

„אם לא תהיה הגנה חזקה על קויהמים עצמו, יצליחו המצרים לצלוח את התעלה ולתפוס ראש-גשר בגדה המזרחית. אם יקרה הדבר הזה, עשויים הסובייטים להשיג באיזום סקודה של הפסקת-אש, אשר בעיקבותיה יישארו המצרים בגדה המזרחית.

„אם יקרה כדבר הזה, פירוש הדבר שתמצרים ישיגו יחרון עצום חינם, וישראל תצטרך לוותר על שליטתה בקויהתעלה. מבלי לקבל שום הישג מדיני בתמורה“ יש דמיון כלשהו בין תפיסה זו ובין התפיסה שבה דגל המרשל הגרמני ארווין רומל, כאשר קיבל על עצמו את הגנת מערב אירופה בפני הפלישה הצפונית של האמריקאים והבריטים ב-1944. בגלל העליונות העצומה של בעלות-הברית באוויר ובשריון האמין רומל שיש לחסל כל פלישה ב-24 השעות הראשונות. הוא הסביר להיטלר שאם יחזיק ראש-הגשר מעמד בתום-24 השעות הראשונות, אייפאשר יהיה עוד למגר אותו, זכוחות אייזונהואר יפרצו מתוכו לעבר גרמניה.

רומל פעל על פי הנחה זו, ריכז את כל כוחו בחוף, באזור-הפלישה הצפוי. אולם היטלר טעה במקום. אייזונהואר פלש בחוף אחר, הקים ראש-גשר, נאחז בו בשעות הקריטיות — והנבואות השחורות ביותר של רומל התאמתו.

קו בר-לב נועד למנוע צליחה מצרית, או למגר אותה כבר בשעות הראשונות. זאת היתה מטרתו העיקרית והמכרעת.

המעוז באלף הימים

למובחן הראשון של הקו בא במילחמת-ההתשה. לכאורה הוכיח הקו את עצמו. במילחמת-אלף-הימים. ההפצות הכבדות ביותר לא כתשו אותו. ככל שגברה כמות הקנים המצריים, כן התעבה הקו. האבידות היו מכאיבות, או קטנות בהרבה מכפי שיכלו להיות לולא היו קיימים הביצורים.

הדברים פורטו בכתבת איש-השנה תשכ"ז של העולם הזה (1671) — חיים בר-לב.

כאילו מעצמו, והתפתח בהדרגה. במילחמת ששת-הימים לא היתה תחילה כל כוונה להגיע לתעלת-סואץ. היעד האיטראטגי נקבע או על-ידי משה דיין. ובשנת 1967, להם דיין את מילחמת 1956. במיבצע קדש הוטל על צה"ל להיעצר במרחק כמה קילומטרים מן התעלה. היתה זאת החלטה פוליטית, שנבעה מן ההסכם הסודי שנכרת לפני המילחמה בין ישראל, צרפת ובריטניה. הוסכם אז שבריטניה וצרפת יופיעו למראית-עין, כצד גיטרלי, שיפריד בין ישראל ומצריים, כדי להגן כביכול על התעלה. נקבע מראש שצה"ל יעצר במקום שיחלים לאולטימטום המבוים שעמדו שתי המעצי מות להגיש לישראל ולמצריים.

כל הנתונים האלה חסרו ב-1967. אולם דיין חי אז בעולם המילחמה האחרונה, וקבע את אותו התחום — כמה קילומטרים לפני התעלה.

אלא שדיין לא יכול היה לעצור את הכוחות המתקדמים. חוד-המחץ של צה"ל, בפקודת האלוף שמואל גורודיש, התעלם מן הפקודה ואין קדימה, תוך רדיפה אחרי כוחות המצרים. הוא הגיע לתעלה, ונעצר כאילו

שאלות רבות ריחפו על הימים הראשונים של מילחמה. שאלות שעוד יטרידו את המומחים ואת הציבור במשך חודשים ושנים.

ביניהן בולטת שאלה אחת, שעליה ניתן לתת את התשובה הראשונה, הכללית, כבר בתום תריסר הימים הראשונים של המילחמה.

מה קרה לקו בר-לב? רבים מאזרחי ישראל ראו בטלוויזיה הערבית את תמונות החיילים המצריים, המניפים דגל ישראלי קרוע בראש אחד המעוזים. הם ראו את החיילים המצריים נכנסים למעוזים ומתמקמים בהם. הם שמעו דברי-הלעג של התועמלנים הערביים.

מדוע הוקם הקו?

בשיבוץ הפרשנים הצבאיים, אין השאלה חדשה. הוויכוח על קו בר-לב לא התחיל ביוס-הכיסופורים, 1973. הוא התחיל כבר בראשית 1969, ואולי עוד לפני כן.

מעוז בקו התעלה - בימי מילחמת ההתשה

מעצמו ליד קו המים. למה? מפני שקויהמים היה שם, ונראה היה שזה קו נוח להיעצר בו. **מה עושה חייד כשהוא נעצר? הוא מת-חפר.**

בתום המילחמה, חנו יחידות צה"ל במקום. החסירות הראשונות התעמקו, כדרכו של צבא. אז התחילה מילחמת ההתשה. ותחת מטר הפגזים התעמקו החסירות והשתפרו. כך קמו המעוזים, שבהם הושקע הון-ענק. בסופו של דבר עמד קויהמעוזים, שקיבל את שמו של הרמטכ"ל שניצח על מערכות צה"ל בשנים האלו. **קו בר-לב.**

בעתיד בוודאי ישאל את עצמו ההיסטוריון: מה קדם למה? הפרקטיקה של הקמת הקו, תחילה בצידוה מאולתרת ולאחר מכן בצורה שיטתית, או התיאוריה.

תחילה הוא התנהל בחוגים מצומצמים. לאחר מכן הוא פרץ החוצה, והתנהל בגלוי.

או זה היה ויכוח תיאורטי. אייפאשר היה להוכיח טענה זו או אחרת. אולם כיום עומדת לרשות המתווכחים החוכמה-שלאחר-המעשה. הקו הועמד במיבחן האכזרי של המילחמה.

האם הוא הכוזב? אייפאשר להשיב על שאלה זו מבלי לקבוע תחילה: למה נועד הקו? לשם מה הוקם? איזו תפיסה איסטראטגית וטאקטית הוא נועד לשרת? **כאשר הוחלט על הקמת הקו, איזו משיית מות חוטמו עדיין?**

לא קל להשיב על כך, כי אין, בעצם, תאריך מדוייק להחלטה על קו בר-לב. כמו הרבה דברים בתולדות המילחמה (ובשטחים אחרים), הרעיון של קו בר-לב צמח